

— A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1883-ban. A könyvtár rendezése ez évben is jelentékenyen előre haladt. A múlt évig 45 szak volt rendezve, melyekről inventarium és betűrendes katalogus készült. Ez 1883-ban három szakkal szaporodott, melyek közül a régészeti szak lajstromozása befejeztetett, ebben a katalogizált munkák száma: 970.

Mint teljesen új szakok járultak ezekhez: a theologiai szak 800 munkával, és a gazdasági (magában foglalva a gazdaság, ipar, és kereskedelemre vonatkozó munkákat) 530 munkával. Ezen szakoknak kiegészítése a jövő évre maradt.

Azonban a lajstromozás nemcsak a fönntemlített szakokra szorítkozott; hanem kiterjedt azon munkákra is, melyek bekötetésük után a megfelelő rendezett szakokba állítottak katalogizálatlanul.

Remélni lehet, hogy egy-két év múlva elkeszül a könyvtár szakszerinti rendezése és katalogizálása, s azután egy általános betűrendes czédula-catalogus elkészítése lesz a könyvtárnokság kiváló gondja.

A kézírattár rendezése befejezéséhez közeledik.

A könyvtár gyarapodása 1883-ban a járulék napló szerint következő:

	munka	kötet	füzet
136 külf. akadémiaival, külföldi és hazai tudom. társulattal folytatott csere utján érkezett	275	318	170
Magánosok ajándékából	139	75	83
38 nyomda köteles-példányaiból	479	249	366
Az Akadémia saját kiadásaiából	54	50	98
Vásárlás utján	357	543	60

Az 1883. évi összes szaporodás tehát: 1304 1235 777
és 4 térkép, mely számba azonban a 110 külföldi és hazai folyóirat nincs fölvéve.

A kézírattár is szaporodott. Ajándékol kapott az Akadémia Nagel Adolf, Karvasy Ágost és Gaál Ernő uraktól beceses kéziratokat, ez utóbbtól eredeti Csokonai kéziratokat, melyekből 12 kötet rendeztetett. — Ezekon kívül Kancz Zsigmond úrtól Linzből értékes Bacsányi emlékeket kapott.

A könyvtár olvasótermében 1883. évben 9852 egyén 14,805 munkát használt; házon kívül 163 egyén 1129 könyvet kölcsönzött ki. Összesen tehát 10,981 egyén 14,545 könyvet használt.

H. A.

— **A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodásából** kiemeljük a következő ajándékokat és vásárlásokat: **G r ó s z S á m u e l** fái birtokos úr (Abauj-Tornamegye) 2 kötet XVIII. századbeli **Ú g o c s a** megyei törvénykezési magyar jegyzőkönyvet ajándékozott könyvtárunknak; özvegy **Z s o l d o s I g n á c z n é** urnő Zirczről pedig 1 kötet magyar vonatkozású latin, magyar és német nyelvű XVIII. századbeli kézirat felajánlásával gyarapította gyűjteményünket. A vásárlásokból különös említést érdemelnek: **N é h a i K e r t b e n y K á r o l y** bibliographiai jegyzetei és naplói összesen: 55 kötet. Ezekből kiemelendők: 1. **J ó k a i M.** levelei **K e r t b e n y**hez német nyelven, műveinek német kiadása tárgyában. 2. **K e r t b e n y** fordításai **J ó k a i** műveiből. Töredékek. 3. **K e r t b e n y**nek következő munkái: **P e t ő f i** életére s műveire vonatkozó jegyzetek; **J ó k a i** életére s műveire vonatkozó jegyzetek. 4. **K.** levelei különböző hazai intézetekhez és magánosokhoz. 5. **K.** vegyes tárgyú magyar vonatkozású jegyzetei. 6. **K.** bibliographiai jegyzetei. 7. **K.** autobiographiai töredékei. 8. **K.** vegyes tárgyú nagyobb dolgozatai. 9. **K.** *Die älteste Dramen-Literatur in Ungarn.* (Megjelent nyomtatásban magyar nyelven.) 10. **K.** *Ueber die Ereignisse von 1848—49.* 11. Magyar művek fordításai. Töredékek. 12. **K.** levelezése külföldi tudósokkal, írókkal és könyvkiadókkal; u. m. **B o w r i n g,** **O t t o J a n k e,** **D r. G u s t a v J ä g e r,** **O t t o S p a m e r,** **C a r l ' s R ö t t g e r ' s H o f b u c h h a n d l u n g,** **A h n ' s V e r l a g s b u c h h a n d l u n g,** **A l f r e d M e i s z n e r,** **R e c l a m ' s V e r l a g s b u c h h a n d l u n g,** **le prince C r o u y - C h a n e l,** **P a u l L i n d a u,** **R e d a c t i o n d e s B a z a r ' s,** **G e g e n w a r t,** **G l o b u s,** **A u s l a n d** stb. **B r i t i s h M u z e u m ;** **A c a d. h e r a l d i c. I t a l i e n n e ;** **G e r m. N a t i o n a l M u s e u m** stb. Továbbá: egy magyarországi vonatkozású 33 kötetből álló kéziratgyűjtemény, mely a következő XVII - XVIII. sz. történeti és közjogi kéziratokat tartalmazza:

1. *Instantiae in negotio religionis Suae Maiestati Sacratissimae exhibitae.* Ab a. 1726—1793. Tomi II. in fol. min. et majori. Lat. 2. *Resolutiones regiae in iuridicis interventae.* Ab a. 1753 usque ad a. 1786. Fol. Lat. et Germ. 3. *Resolutiones regiae in contributionis negotio interventae.* Ab a. 1757—1787. Fol. Lat. et Germ. 4. *Idea juris hungarici universi.* Fol. Lat. 5. *Illgonis Jus Patriae per Samuelem Artner Ginsii Anno 1793 terminatum.* Fol. Lat. 6. *Praejudicia Exc. Curiae per Sam. Artner. Ginsii A. 1794. descripta.* Fol. Lat. 7. *Acta et Diarium Diaetae Ann. 1764 et 1775.* Fol. Lat. 8. *Diverse Satyren (Vexa [tio] dat intellectum, Apologia eiusdem etc.) A. 1764.* Fol. Lat. 9. *Formulae Litterarum Testimonialium, Repraesentationum et Correspondentiarum, pro usu quotidiano.* Fol. Lat. 10. *Collectanea diversa religionaria. Sec. XVII—XVIII.* Fol. Lat. et Germ. 11. *Resolutiones regiae in publico-politicis. Tom. I. et II.* Ab a. 1783—1787. Fol. Lat. et Germ. 12. *Resolutiones reg. in neg. relig. emanatae. Tomus I et II.* Ab a. 1692—1792. Fol. Lat. 13. *Intimata, Ideales seu Generales Dispositiones in puncto Quant. Contributionalis.* Fol. Lat. 14. *Acta religionaria XIII. oppidanos Scepus. concernentia. Sec. XVI—XVIII.* Fol. Lat. et Germ. 15. *Sententiae tabulares, ex criminine laesae Majestatis convictorum et Anno 1795 die 20 May et 3. Junii Budae infra Fortalitium in Prato Fortalitii Comendantis executorum. Comparavit Martinus Fekete de Galantha.* Fol. Lat. et Hung. 16. *Relatio Deputatorum Leutschoviensium in diaeta anni 1790/1.* Fol. Lat. 17. *Observationes in Tripartitum Opus Juris Hungarici, per Commissionem Systemat... A. 1717 Posonii elaboratae.* Fol. Lat. A pag. 491 usque ad finem folia sunt abrasa. 18. *Decisiones curiales et iuridica miscellanea. De annis 1769—1770.* Fol. Lat. 19. *Juridica miscellanea. Sec. XVII—XVIII.* Fol. Lat. 20. *Tractatus de processibus Fori Comitatus. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII.* 21. *Relatio in neg. relig. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII.* 22. *Opus juridicum decisionum seu Praejudiciorum Curialium. A. 1769—1770.* Fol. Lat. 23. *Praxis seu Forma Fori Septemviralis.* Fol. Lat. MS. Sec. XVIII. 24. *Jus ecclesiasticum. Quart. Lat. MS. Sec. XIX. (A. 1807).* 25. *Opusculum de Regno Hungariae et*

Provinciis eidem iunctis. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 26. I s a g o g e sive Nucleus Jurium Consuetudinariorum Regni Hungariae, alphabetico ordine pro itinerantibus conscripta. A. Dni 1648. Quart. Lat. 27. Diaria Incl. Tabulae Reg. Judic. Annorum 1752—1754 et 1762. Quart. Lat. 28. Manuscripta B. Urbarii et altissimarum Resolutionum eatenus editarum. Quart. Lat. 29. Cynosura Juris Hung. Patrii. Quart. Lat. 30. Historia Regni Hungariae. A. 1792. Quart. Lat. 31. Breviarium juris hungarici. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 32. Status Regni Hungariae Geographicus etc. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 33 Observations in Tripartitum. Oct. Lat. MS. Sec. XVIII.

— A magyar Nemzeti Muzeum levéltára 1883. évi július havától az év végéig

ajándék útján 16

vétel útján 380

Összesen: 396

darabbal szaporodott.

A vétel útján szerzett oklevelek közül kiemelendők különösen a következők: Halm Károly néhai müncheni könyvtárnok hagyatékából árverés útján ujabban tizenkét darab eredeti levél szereztetett meg Bethlen Gábor, Barcsay Ákos stb. erdélyi fejedelmektől; e gyűjtemény a Halm-féle collectioból előbb megszerzett nagy országos fontosságú eredeti leveleket a legszebben egészíti ki. Szintén Erdély történelmére vonatkozik egy másik 313 darabból álló gyűjtemény, mely az erdélyi belkormányzatnak 1711—1738. közti időszakára tartalmaz nagybecsű adatokat. E levélgyűjtemény gróf Kornis Zsigmond Erdély kormányzójához és gr. Kornis István főkormányzáséki tanácsoshoz és tartományi főbiztoshoz írt leveleket foglalja magában, s épen azon korra, III. Károly korára, derít világot, mely az újabb kor időszakai közt a legkevesébbé ismeretes.

Az ajándék útján szerzett oklevelek közül kiemeljük a kismartoni sz.-ferenczrendű zárda ajándékát, egy könyvtáblából kifejtett 1478-iki oklevelet, mely átiratban Árpádkorit tartalmaz, és végre a m. kir. ipar- és kereskedelemügyi ministerium küldeményét, mely másolatban az összes munkácsi czéhek privilegium-leveleit tartalmazza, ezzel a levéltár egy hézagát töltén be.

— **Fényképmásolatok régi hazai kéziratokról.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-iki folyamában jelentettük, hogy a vallás-és közoktatási magyar királyi miniszterium a budapesti országos könyvkiállítási fényképgyűjteményt, mely a kiállított Corvincodexek, hazai vonatkozású kéziratok, magyar nyelvemlékek s egyéb ritkaságok díszlapjairól 470 fényképmásolatot s ugyanannyi anyaképet foglal magában, a Nemzeti Múzeum könyvtára számára megvásárolta. Ugyanakkor azon nézetünknek adtunk kifejezést, hogy a miniszterium ezen fényképmásolatok megszerzésével oly gyűjteménynek vetette meg alapját könyvtárunkban, melynek hiányát régen éreztük s mely, ha évről-évre rendszeresen gyarapíttatik és kiegészítetik, hivatva lesz idővel a magyarországi történeti és művelődéstörténeti forrásoknak legnevezetesebb lapjait sikerült hasonmásokban feltüntetni s hű tükre leendő a hazai történetírás legnevezetesebb emlékeinek. Ezen közlésünk kiegészítéseül örömmel jelenthetjük, hogy ezen fényképgyűjteményt a Nemzeti Múzeum könyvtára 1883-ik év második felében jelentékenyen gyarapította, a mennyiben a wolfenbütteli Corvincodex díszlapjairól 25, s az erlangeni Corvincodex díszlapjairól 8 fényképmásolatot csináltatott, mi által a gyűjteményében levő magyarországi vonatkozású régi kéziratok másolatainak száma a már régebben birt hasonló másolatokkal együtt épen 603-ra emelkedett.

— **Könyvkiállítás Brassóban.** Luther születésének négy-százados évfordulója alkalmából a brassói ev. gymnasium szűkebb körű könyvkiállítást rendezett, közszemlére tevén ki a gymnasiumi könyvtár azon műveit, melyek a reformatio irodalmának termékei. E sorozatban természetesen első helyet foglaltak el Luther és társainak munkái, melyek a nevezett könyvtárban meglehetősen számmal találhatók. Hogy azonban e kiállítás annál érdekesebbé s tanulságosabbá váljék, fűztek hozzá némi helyi érdeket is, a mennyiben a nagy nevű német reformátorok művei mellé kiállították Brassó város két reformátorának, **H o n t e r n e k** és **W a g n e r** Bálintnak meglevő műveit is, úgy, hogy a szemlélő együtt láthatta mindazon irodalmi műveket, a melyek egyfelől ama nagy szellemi forradalom gyúpontjában, másfelől pedig az eszmék kisugárzása folytán távol Erdély határán keletkeztek.

A kiállított művekről a gymnasium derék könyvtárnoka, Grosz Gyula pontos jegyzéket adott ki, következő czímmel: *Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400 jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus dem Reformationszeitalter. Von Julius Grosz Bibliothekar. Kronstadt. 1883. Druck u. Lith. v. Joh. Gött & Sohn Heinrich X, 64 l.*

E kis füzet valóban megérdemli, hogy róla néhány szóval megemlékezzünk. Izléses kiállítása becsületére válik a nyomdának, melyben készült. Figyelmünket e részben különösen a címlap vonja magára, melynek ódon díszítése egy XVI. századi brassói nyomtatványból, Honternek Rudimenta Cosmographica (Brassó. 1541 és 1542.) cz. munkájából van véve. A mi a tartalmat illeti, készséggel elismerjük, hogy e kis füzet e részben is kielégíti a várákozást. Rövid bevezetés nyitja meg, a mely rámutat azon szoros kapcsolatra, mely a szász föld kivállobb férfait a nagy német reformátorokhoz füzte; továbbá megismertet a gymnasiumi könyvtár alapításának s gyarapodásának főbb mozzanataival. Maga a tulajdonképeni jegyzék a kiállított műveket szerzőik szerint csoportosítva sorolja fel, s a ritkábbakat történeti és irodalomtörténeti jegyzetek kíséretében mutatja be. Az egész sorozat nyolcz fejezetre van osztva, melyek közül öt a németországi munkákat, a három utolsó pedig a hazaiakat foglalja magában. Tájékozásúl adjuk a következő statisztikai kimutatást. A katalogusban van:

I. Dr. Martin Luther munkáiból	58	kötet és füzet.
II. Philipp Melanchton »	31	» » »
III. Desiderius Erasmus »	10	» » »
IV. Vermischte Schriften	53	» » »
V. Psalterien, Missalien, Bibeln	20	» » »
VI. Johannes Honterus munkáiból	31	» » »
VII. Valentinus Wagner	19	» » »
VIII. Vermischte Vaterländische Schriften	37	» » »

Összesen: 239 kötet és füzet.

Nem lehet czélunk e sorozatot közelebbről ismertetni; elég legyen csak annyit jegyezni meg, hogy a brassói könyvkiállítási

jegyzék a brassói ev. könyvtárnak és könyvtárnokának egyaránt becsületére válik. Mi pedig örömmel regisztráljuk azt, mint adalékot a hazai bibliographiai irodalom haladásához, mely nemcsak a bemutatott ritkaságokról, hanem a 25,000 kötetből álló brassói könyvtárról is nyújt a tudománybarátoknak tájékozást.

— A „Magyar Kurir“ történetéhez. A XVIII-ik század magyar hirlapirodalmának egyik legtekintélyesebb vállalata volt Szacsvay Sándor Magyar Kurir című hirlapja, az első bécsi magyar újság, mely megindulása után nemsokára oly nagy népszerűségre vergődött, hogy Magyarország, sőt Erdély legtávolibb vidékein is el volt terjedve. A lapról szóló bibliographiai feljegyzések nyomán annyit tudtunk, hogy 1-ső száma 1787. január 3 án adatott ki Bécsben. Szacsvay előbb Pozsonyban működött mint hirlapíró a Magyar Hirmondónál, az első magyar lapnál, kezdetben mint munkatárs, később mint a lapnak szerkesztője, akkori néven »írója.« 1786 közepén meghasonlásba jutott Paczkó Ferencz nyomdászszal s visszavonult a laptól. Tállyay Dániellel egyesülve egy új lapot akart kiadni Pozsonyban Magyar Kurir címen. Az előfizetési felhívást közös aláírásukkal ellátva ki is adták, benne a szerkesztő a többek között kijelenti önmagáról, hogy »Szacsvay Sándor a már két esztendőktől fogva volt Pozsonyi M. Hirmondó-nak Írója ezen székéből kikelvén, minek utánna ennek porát még tsak sarujiról is leverte volna egy Magyar Kurir név alatt megjobbított Újságok Író pennáját vette kezébe; melynek ezután nem tsak Írója, hanem alább kinevezett Tiszti társával (Tállyay Dániel) együtt kiadója és mindene lészen.«

Társá. Tállyay folyamodott hirlapengedélyért, mely bár megtagadtatott, minthogy Pozsonyban akkor két hirlapszabadalommal bíró nyomdász volt már, — kik nem is késtek az új vállalat gyanúsításával és megakadályozásával, — mindamellet Szacsvay időközben nemcsak összeállította az 1-ső számot, hanem Weber Simon nyomdájában 1786. július 1-én ki is adta neve kezdő betűinek (Sz. S.) aláírásával, mint ez akkor divatban volt.

A lap fametszetes rajzban egy kürtöt fúvó lovas hirnököt ábrázolt Magyarország és Erdély czímerével, ugyanúgy mint a

későbbi bécsi évfolyamok. A tulajdonképeni 1-ső szám, mely jóváhagyás végett a bécsi censurának küldetett fel, mely kiadását meg is engedte, hazai rövid tudósításokból s az idegen lapok nyomán közölt külföldi rövid hírekből állt egészen a *Hirmondó* modorában szerkesztve. A szabadalom azonban nem adatván meg, a vállalat mindjárt az első számnál elakadt s csak a következő évben nyerte folytatását Bécsből.

Országos könyvtárainkból ez első, pozsonyi szám hiányzik, az orsz. levéltárban meg van ugyan az acták közé eltemetve, de megszerzése Nemzeti Muzeumunk számára kívánatos volna, vajha felajánlaná valaki ez országos intézetünknek, hol legillőbb helye volna.

Ferenczy József.

— **Hazai könyvtáraink lajstromozása.** Már a mult év folyamában volt alkalmunk jelenteni, hogy hazai középiskolai könyvtáraink rendezése örvendetesen halad előre; s különösen kiemeltük a nagyszombati érseki főgymnasium és a segesvári evang. gymnasium könyvtárát, mint a melyekben a rendezés és lajstromozás már akkor véget ért. E könyvtárak rendszeres katalógusainak közlése az illető intézetek értesítőiben már évekket előbb megkezdett. Ez évben a közlés folytatatik, és pedig a nagyszombati főgymnasiumi könyvtár jegyzéke még újabb folytatásra vár, ellenben a segesvári gymnas. könyvtáré e negyedik közleménnyel véget ér. Még örvendetesebb mozzanatot képez az iglói ev. főgymnasium könyvtárának teljes rendezése, a mi szintén ez év folyamán ment végbe. Áll-e könyvtár 4364 műből 6012 kötetben. E könyvtári anyag 32 osztályba van beosztva, melyek közt leggazdagabb a theologiai; a hazai történelem 192 művel (346 kötet) szerepel. E könyvtár jegyzéke Pákh Károly gymn. könyvtárór szerkesztésében megjelent nyomtatásban is ily címmel: *Az iglói ág. hitv. ev. főgymnasium könyvtárának címjegyzéke.* Készítette Pákh Károly gymn. könyvtárór. Iglón. 1883. (8-r. II. + 225 l.) E jegyzék magában foglalja: 1. a könyvtár általános betűrendes címjegyzékét; 2. a tudományszakok szerinti betűrendes jegyzéket; 3. Scepusiana cím alatt a könyvtár azon műveit, melyek általában a Szepességről szólnak vagy Szepesmegyében jelentek meg nyomtatásban, végül 4. a nyomtatványok időrendi statisztikai táblá-

zatát. Mindez dicséretet érdemel; csak azt sajnáljuk, hogy a könyvtár keletkezésének s történetének főbb mozzanatait vázlatosan előadni a könyvtárör elmulasztotta. A jelen évre, illetve az 1882—3. tanévre szóló iskolai értesítők közül különösen a kecskeméti ref. lyceumét kell kiemelnünk, melyben Nagy Fer. lyceumi tanár és könyvtárör folytatja mult évben megkezdett közleményét, pontos jegyzékét adván azon régi (1711 előtti) magyar nyomtatványoknak, melyek a nevezett tanintézet könyvtárában találhatóak. Ezek száma 74-re rúg: s a jelen közlemény-nyel e sorozat be van fejezve. Ennek kiegészítésül közli továbbá az ugyanott létező nem-magyar nyelvű régi hazai nyomtatványokat is, melyeknek száma 38. E sorozat kiváló figyelmet érdemel bibliographusaink részéről, mert 8 olyan munkát is foglal magában, a melyek Szabó Károlynak »Az 1473 tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke« cím alatt tájékoztatóul kiadott catalogusában nem foglaltatnak. Ezek a 6., 9., 11., 30., 34., 35., 36. és 38. szám alattiak. — Felhívjuk rájuk nagyérdemű tudósunk figyelmét, ha ugyan e fölhívással eddig el nem késtünk. Iskolai könyvtárakról levén szó, még kell megemlékeznünk néhai Jóny Tivadarnak nagylelkű végrendeleti intézkedéséről is, ki a készmárki ág. hitv. ev. lyceum javára 200,000 frtot hagyományozott s több ezer kötetből álló könyvtárát szintén ez intézetre hagyta. E nagy mennyiségű hagyaték következtében a készmárki evang. lyceum könyvtára, mely eddig is kiválóbb iskolai könyvtáraink közt foglalt helyett, a legelsők közé emelkedett.

— **Szabó Károly könyvjegyzéke.** Az 1882. országos könyvkiállítás eredménye gyanánt ismét egy örvendetes tényről kell megemlékeznünk, mely ránk nézve annyival örvendetesebb, mert némi részben saját óhajításunknak felel meg. A könyvkiállítás anyagának tudományos úton leendő feldolgozásáról szólván e folyóiratban, sürgettük egyebek közt azt is, hogy e kiállítás alkalmából az 1711 előtti magyarországi nyomtatványokról pontos bibliographiai jegyzék és leírás készíttessék, oly módon, hogy e mű a hazai nyomdászat történetéről készíttendő munkának okmánytára lenne. Ez óhajításunk részben teljesedésbe fog menni. Ugyanis az országos iparművészeti múzeum, mely a könyvkiál-

lítás rendezésében az első tényező volt, kitűnő bibliographusunk Szabó Károlyt azzal bizta meg, hogy a könyvkiállításon készített jegyzeteit rendszeren kidolgozva, az 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok bibliographiáját állítsa össze. Derék tudósunk készséggel elfogadta a megbízást s megkezdte, illetve folytatta a munkálatokat ez irányban, azon terv alapján, mely szerint »Régi Magyar Könyvtár«-a készült. A most készülöben levő mű tehát a »Régi Magyar Könyvtár«-nak pendantja lesz s azt kiegészíti oly módon, hogy a kettő együtt magában foglalja mindazt, a mit a nemzeti szellem, a könyvnyomda elterjedésétől kezdve a szathmári békekötésig nyomtatásban felmutatni képes. Az előmunkálatok ez irányban immár végett is értek: közel másfél évi szakadatlan munkálkodás eredményeként több mint 3200 cím-más gyűlt össze. Ezeket most a tudós szerző egy ideiglenes jegyzékbe összefoglalva, kinyomatta ily címmel: »Az 1474-től 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke. Összeállította Szabó Károly. Budapest 1883. (8-r. 2, 118 l.) E jegyzéket szerző megküldte az összes hazai könyvtárak őreinek és tulajdonosainak oly czélből, hogy könyvtárak készletével összehasonlítva, a náluk is található műveket jelöljék meg s a mennyiben szükségesnek mutatkozik, a jegyzék adatait igazítsák, illetve bővítsék ki, hogy így a netalán előforduló tévedések, hibák kijavítására és hiányok pótlására alkalma nyilván, lehetőleg pontos és teljes művet adhasson a szakértőkhöz.

A visszaküldés határideje szeptember 1-én letelt s mint közvetlen forrásból értesültünk, az eredmény felülmulta a várakozást. Azóta a kézirat első része át is adatott az Akadémia irodalomtörténeti bizottságának és innen a nyomdának; s így remélhetjük, hogy nem sok idő múlva üdvözölhetjük a »Régi Magyar Könyvtár« méltó folytatását.

— „Registert kérünk az akadémiai kiadványokhoz.“ A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-ik évi folyamában registert kértünk az akadémiai kiadványokhoz. Indítványunkat a »Századok« f. é. deczemberi füzetében azon észrevétellel fogadta el, hogy tőlünk viszont a »Magyar Könyv-Szemlé«-hez kért registert. Teljesíteni

fogjuk kivánságát, de csak akkor, ha pályafutásunk tizedik évét betöltöttük. Ez 1886-ban lesz. Ily cyclusban adott registert a »Serapeum« című bibliographiai folyóirat, melynek példáját mi is követjük. Addig pedig mindenestre elkészül a »Századok« registere, melyet készséggel elfogadunk mintának.

— Hellebrant Árpád derék fiatal bibliographusunk: »a M. Tud. Akadémia könyvtárában levő incunabulumok bibliographiai ismertetése« című munkáját, az Akadémia irodalomtörténeti bizottsága megbírálta s az első osztálynak 1884-re kiadásra ajánlotta. A munka legközelebb kerül sajtó alá. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Hellebrant most a magyarországi tanulók külföldi dissertatioinak bibliographiájához gyűjt adatokat, s a fővárosi könyvtárakban főleg a XVI. és XVII. századból ekkorig már jelentékeny anyagot gyűjtött össze. Ismerve t. barátunk alaposágát és szorgalmát hisszük, hogy ha a hazai és külföldi könyvtárakban levő anyagot felhasználni módjában lesz, néhány év alatt oly munkát fog létrehozni, mely hiányt fog pótolni irodalmunkban s Szabó Károly bibliographiáját egy egészen új irányban fogja kiegészíteni.

— A kalocsai ó-német kéziratok. Folyóiratunk más helyén ismertetjük a kalocsai érseki könyvtár kézirateit. A bevezetésben kiemeljük a középkori kéziratok nagy számát s felhívjuk germanistáink figyelmét a gyűjtemény ó-német kézirateira, melyekből különösen három kiváló irodalomtörténeti fontossággal bir. Ezekből a »das Buche heisset gesamt haben hewr« című kézirathoz, melyről azt írja Kovachich, hogy körülbelül 54,000 versből áll, azon combinatiót fűzzük, hogy valószínűleg Würzburgi Konrádnak: »Der Tronjanische Krieg« című, mintegy 60,000 versből álló munkája rejlik alatta. Ezen combinatióinkat e helyütt annyiban helyreigazítjuk, hogy a kézirat, mint annak gróf Majláth János és Köffinger J. Pál által 1817-ben eszközölt kiadásából¹⁾ meggyőződünk, csakugyan Würz-

¹⁾ Koloczaer Codex altdeutscher Gedichte. Herausgegeben von Joh. Nep. Grafen Majláth und Johann Paul Köffinger. Pest 1817. Bei Conrad Adolphsh Hartleben. 8-r. XX. + 464 l

burgi Konrádnak egyik munkáját tartalmazza, de nem az általunk említettet, hanem azt, melynek címe: »Die goldene Schmiede.« E munkából aránylag kevés egykorú és közel egykorú kézirat létezik, s hogy mily becse van a könyvpiaczon egy ilyen kéziratnak, megítélhetjük onnan, hogy Rosenthal Lajos müncheni antiquarius egyik legújabb catalogusában, Würzburgi Konrád «Die goldene Schmiede» című munkájának egy XV. századbeli másolatát, mely kézirajzokkal volt díszítve, 12,000 márkáért árulta. Az általunk fõnt említett kézirat a felsorolton kívül 14 különféle verses regényt, illetõleg kalandot tartalmaz, melyek részben ismert, részben ismeretlen szerzõk munkái. Meny nyiben alapos Majláth és Köffinger combinatiója az egyes mesék ismeretlen szerzõire s az ó-német kéziratok provenientiájára nézve, annak tárgyalásába ezúttal bocsátkozni nem akarunk. Megjegyezzük azonban, hogy a kalocsai könyvtár kézirateit az újabb bibliographiai nyomozások világánál a helyszínén tanulmányozni nem volna háladatlan feladat.

— **Egy ismeretlen brassói német naptár 1643-ból.** Az 1882-iki könyvkiállítás lehetővé tette, hogy a nem-magyar nyelvû hazai nyomtatványok bibliographiája összeállíttassék. Ennek elkészítésével Szabó Károly bizatott meg. Remélni lehet, hogy a nevezetes munka rövid idõ alatt napvilágot lát. Szabó K. egyelõre tájékozásul kiadta ezen munkáknak jegyzékét.

Kutatásaimban egy olyan kalendariumot találtam az Akadémia könyvtárában, mely ezen jegyzékben nem foglaltatik, s azért jónak láttam azt itt ismertetni.

Czime: New vnd Alter | CALENDER, | Auff
dass Jahr nach der | heilbringenden Geburth |
CHRisti | 1643, | Auff Vngern, Sieben- |
bürgen vnd andere vmb lie- | gende örter, mit höchst
fleiss calculiret | Von Davide Frõlichio, Astro-
nomo zu Kaeysrmarckt. — Gedruckt in Cronstadt.

16-r. A^{III} — E = 76 sztan lap.

A 14_b lapon van Brassó város címere. A 15_a levelen kezdõdik a:

PROGNOSTI- | con Astrologicum. | Auff das
Jahr nach der Gna- | denreichen Geburth vnsers

Herrn | vnd Seelig machers Jesu | CHRisti. | M.DC.
 XLIII. | Darinnen dieses Jahrs Eigen- | schafft,
 Finsternüß vnd andere Him- | lische Z u-
 faelle, aus Natürlichen | gründen ersucht
 vnderklae- | ret werden. | Auff Vngern vnd
 Sieben- | bürge n mit allem Fleiss gestellet
 von Davide Frölichio, Astron: in Käysr-
 m a r c k.

E nyomtatvány fontosságát emeli azon körülmény, hogy Szabó K. idézett munkájában csak 1681. és 1701-ből ismer brassói kalendariumot. *H. Á.*

— **A Jankovich-gyűjtemény történetéhez.** Szakférfaink és a művelt közönség ismeri néhai Jankovich Miklós első gyűjteményét, mely annak idejében mint magángyűjtemény ritkította párját Európában s a nemzet áldozatkészségéből a Nemzeti Múzeum tulajdonába ment át. Az is tudva van, hogy Jankovich ezután még egy második gyűjteményt hozott össze, mely a tudományos világban mint Jankovich Miklós második gyűjteménye ismeretes, melynek sorsáról azonban csak a beavatottak birnak tudomással. Ezen gyűjtemény 1852-ben nyilvánosan elárvereztetett s egy részét a Nemzeti Múzeum vásárolta meg, egy része magánosokhoz került, míg egy része Jankovich Miklós örökösire szállt. Ezen nevezetes árverésről, mely újabbkori művelődéstörténetünkben egyedül áll, Jankovich Béla úr, a nagy gyűjtő egyik unokaöccsének gyűjteményében egy német hirdetés maradt fenn, mely a Jankovich-gyűjtemény történetéhez érdekes adalékot szolgáltat, s melyet itt a lelkes gyűjtő szivességéből egész terjedelmében közlünk. E hirdetésből, melynek nyelvét az akkori politikai viszonyok indokolják, megismerkedünk az árverezett gyűjtemény anyagával s megtudjuk: hogy az árverés 1852 január 22-én kezdődött és huzamosabb ideig tartott. A hirdetés alakja ivrét, eredetileg falragasznak és értesítésnek volt szánva s szözszerinti tartalma a következő:

„Beachtenswerth!“

Die zweite ausgezeichnete Antiquitäten-Sammlung des weiland Herrn Nicolaus Jankovics de Vadas, wird

durch dessen Erben aus freier Hand der Veräußerung angeboten. — Einzelne Klassen können zwar auch durch Uebereinkunft angekauft werden, der Versteigerungstermin wird jedoch auf den 22. Jänner und die darauf folgenden Tage des Jahres 1852 festgestellt, bei welcher Gelegenheit dieselben im Jankovics'schen Hause Franciskanerplatz Nr. 1, zu Pesth in Ungarn einer öffentlichen Meistbietung ausgestellt werden.

1. Klasse. Mehrere hundert Stück geschichtlich-werthe goldene und silberne Antik-Ringe, worunter Original-Prachtringe des, zur Zeit des ungarischen Königs Ladislaus, genannt der Kumanier, gelebten Grosswardeiner Bischofes Alexander, und des zur Zeit des ungarischen Königs Andreas II. gelebten Graner Erzbischofes Ladomerius, so wie auch der geheime goldene Siegelring des zu Mohács gefallenen jugendlichen ungarischen Königs Ludwig II. etc.

2. Klasse. Verschiedene Gold- und Silbergeschirre, Gefässe und Pokale.

3. Klasse. Grosse Sammlung von Privatsiegeln, besonders mehrerer Grosswürdenträger des Königreiches Ungarn und sonstiger hoher Familien.

4. Klasse. Gold- und Silbermünzen-Sammlung ungarischer Könige, vom heiligen Stephan, erstem Könige, bis auf unsere Zeit, so wie eine gleichfalls ausgezeichnete Gold- und Silbermünzen-Sammlung der Siebenbürger Grossfürsten, in gut erhaltenen Exemplaren.

5. Klasse. Mehrere tausend Stück römischer, griechischer und barbarischer Gold-, Silber- und Kupfermünzen.

6. Klasse. Seltene und werthvolle Sammlungen von Pergament- und Papiermanuskripten, darunter mit ausgezeichneten Malereien und Goldverzierungen prunkende Codices aus dem 14. und 15. Jahrhundert, namentlich ein Gebetbuch des ungarischen Königs Mathias Corvinus de Hunyad, dann das, durch Joannes Sambucus dem Tinniner Bischof Mosóczy geschenkte unvergleichliche Exemplar einer Bibel, und einige hundert Bände Incunabula.

7. Klasse. Die Zahl 1700 überschreitende berühmte und seltene Sammlung originaler Documenta in lateinischer, un-

garischer, italienischer, deutscher und slavischer Sprache, vom Jahre 1047 angefangen beinahe aus jeder Hälfte der folgenden Jahrhunderte. — Besondere Erwähnung verdient der, die goldene Bulle des ungarischen Königs *Andreas II.* betreffende Konfirmations- und Transumationsbrief der ungarischen Königin *Maria*, Tochter Ludwigs des Grossen vom Jahre 1384; so wie das gegen die Ungläubigen den Sieg erfliehende Gebet des ungarischen Königs *Andreas I.*, vom Jahre 1047—1050; dann die, den Landtag nach Pressburg verlegende Verordnung des ungarischen Gubernators *Joannes de Hunyad*; ausser diesen viele päpstliche Bullen etc.

8. Klasse. Römische und griechische Statuen, antike Waffen, persepolische Cylinder, egyptische Amuletten etc.

9. Klasse. Mehrere tausend Stück starke ausgezeichnete Büchersammlung in Folio-, Quart- und Oktav Einband, namentlich Werke von *Katona*, *Fejér*, *Kovacsich*, *Pray*, *Palina*, *Szirmay*, *Bonfin*, *Thuróczy*, *Engel*, *Ribini*, *Koller*, *Buday*, *Bethlen*, *Schedius*, *Schmidt*, *Wagner*, *Otrokocsy*, *Lehmann*, *Lampe*.

Die Versteigerung fängt jeden Tag mit 9 Uhr Morgens an.

— **Dr. Kováts Gyula házasságjogi munkája és régi szerkönyveink.** Canonjogi irodalmunkban Roskoványi Ágoston monumentalis munkáinak megjelenése óta alig van könyv, melyet a szakférfiak nagyobb elismeréssel fogadtak volna, mint Kováts Gyula: »A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint, tekintettel törvényhozásunk feladataira« című munkáját, mely 1883-ban egy vaskos kötetben jelent meg s tudományos és actualis érdekénél fogva, a tudományos és politika köröket még sokáig fogja foglalkoztatni. Szerző a házasságkötést Magyarországon nagy tudományos apparatussal, széles eruditioval, éles ítéllettel s önálló fölfogással, eredeti, részben ismeretlen források alapján, általános és magyarországi szempontból tárgyalja, s ezt sok tekintetben egészen új világitásba helyezi. Folyóiratunk keretén kívül esik e nevezetes munkával behatóan foglalkozni; kiemelni akarunk azonban egy körülményt, mely bibliographiai szempontból figyelmet érdemel, s mely indokolja azt, hogy a munkával itt egyáltalában foglalkozunk. Szerző ugyanis a kü-

lönböző Sacramentariumokon kívül felhasználja a magyarországi régi szerkönyveket is, (milyenek a Missalék, Agendák, Ordinariumok stb.) s az ezekben levő házasságkötési szertartásokból bizonyítékokat merít a magyarországi házasságkötés specialis jellege mellett. Ezáltal régi szerkönyveinket oly szempontból mutatja be, mely bibliographusaink figyelmét ekkorig — az egy Knauz Nándor kivételével — kikerülte. Eddig ugyanis magyarországi középkori szerkönyvek nyomozásánál, hol a provenientia kérdéses volt, figyelembe vettük a naptárt, ebben kerestük a magyarországi szenteket s a szövegben ezeknek officiumait, lectióit, hymnusait és sequentiáit, de a házassági szertartásokat és a »super sponsum et sponsam« című misét figyelmen kívül hagytuk. Kováts Gyula érdeme, hogy ezentúl erre is leszünk tekintettel; ő nálunk talán az első világi jogász, ki régi szerkönyveinket az irodalomban e célra felhasználta. S örömmel constatáljuk, hogy munkájának a legrégebb adatot a Pray-codex szolgáltatta, ugyanaz, mely irodalmunknak a legrégebb magyar nyelvkinceset föntartotta. E missale a XIII. század első negyedéből származik s az egyedüli teljes missale, melyet az Árpádkorból ismerünk. Ebben maradt fenn a legrégebb hazai ritualis emlék: a »missa sanctae Trinitatis super sponsum et sponsam«, mely a házasságkötéssel áll kapcsolatban. Kováts e mise szövegét egész terjedelmében közli. Felhasználja ezután, Knauz Nándor idevágó munkái alapján a Nemzeti Múzeum, a budapesti egyetem, az Akadémia és a pozsonyi káptalan könyvtáraiban levő hazai szerkönyveket, és az ezekben levő házasságkötési formuláreakat érdemök szerint méltatja. Óhajtjuk, hogy a munka érje meg mielőbb a második kiadást, szerzője pedig használja fel ebben mindazokat a régi szerkönyveket, melyeket az újabb bibliographiai kutatások napfényre hoztak. Első sorban ajánljuk figyelmébe a német-újvári árpádkori missalét, melyet Fejérpataky a Könyv-Szemle f. é. aug. füzetében ismertetett, továbbá a gyulafejevári, nagyszebeni, egri, esztergomi, pozsonyi, gyöngyösi, kassai, zágrábi, bécsi, göthweigi és salzburgi könyvtárakban levő magyarországi középkori szerkönyveket, melyekből álláspontjához még jelentékeny bizonyítékokat fog meríteni.

— **Sennyey István** kéziratban maradt munkája Duxban. Sennyey István veszprémi püspöktől 1669-ből egy magyar gyászbeszédet ismerünk, melyet Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« 1080. sz. a. sorol fel. Örömmel értesítjük olvasóinkat, hogy Sennyeynek ezen munkáján kívül még egy másik munkája is maradt fenn kéziratban, gróf Waldstein duxi (Csehország) könyvtárában, mely predikációkat tartalmaz s az előbbi munkánál jóval régibb. E munka czime a következő: »Az Esztendőbeli Vasárnapokra Rendeltetett Predikációk. Mellyeket Érsek-Ujvári Plebanusságomban Elégtelenségem gyámolító Isten malasztjának segítségével Éllő nyelvemmel praedikálttam és azután együgyűen ezen rendben hoztam Sennyey István veszprémi püspök.« All pedig ívrétben 55 beírt levélből; az 55^a levélen a szöveg megszakad, a munka tehát befejezetlen maradt. Hogy a munka miként jött létre, ezt Sennyey maga az Olvasóhoz intézett előszóban így adja elő: »Megh ne ütközzél benne is Barátom Olvaso a kilészesz valaha és ne tulaidonittsad magam hitségemnek, vagy fent haiazásomnak, hogy Praedikatioimat rendben hozván nehult megh is toldván és iobbitván leirattam, mert el hidgyed nem vezéreltettem erre más okbul, hanem dirib darab papiroskákön, imit, amott, kicsin fáradságomnak gyümölcsét hevertetni nem akartam stb.«

— **I. Rákóczy György** könyv-bejegyzése. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára néhai Péchy Jenő hagyatékából megvásárolta Prágai András Feiedelmeknec Serkentő Oraia (Bártfa, 1628.) című munkájának egy teljes példányát. Maga emű nem tartozik a ritkaságok közé: egy példánya könyvtárunkban is létezik. De ezen újabban vásárolt példányt különösen becsessé teszi az a körülmény, hogy első táblájának belső lapján I. Rákóczy Györgynek következő sajátkezű bejegyzése található: »ez könyvet attam ugi mostani Zerenci tistartom Talliai istvan kezeben Hogi gongiat visellie es az var Hoz megtarca

jövendőben Ha ő rola le kelne is az tist, akar mi modon Inventariumban tartozék beiratni es az vartol el nem idegeniteni becsület mek oltalmazasa alat ő utánna az többijs ezen pena alat Dat Zerencs 28 die 8bris Anno 1629. Rakocz y Georg mpra. Non est currentis neque volentis sed miserentis Deo.«

— Ismeretlen pannonthalmi Breviarium 1519-ből Mőlkben. A mőlki benedekrendiek könyvtárában, az 1519-ik évi, irodalmunkban egészen ismeretlen pannonthalmi Breviariumnak 3 példánya maradt fönn, melyekre ezennel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. A Breviarium czíme a következő: Breviarium Ordinis S. Benedicti in monte Pannonio S. Martini. Venetiis in aedibus Petri Lichtenstein, mandato Luce Alantse librarii Viennensis, Anno 1519. 8-r. Megjegyezzük, hogy a Breviariumnak mind a három példánya jól van conserválva.

— Thurzó János boroszlói püspök könyv-bejegyzése 1506-ból Dresdában. A hazai emlékek felkutatására és föntartására alakult szász királyi egyesület Muzeumában, Dresdában van egy fényes kiállítású hártya - Missale, melyben Thurzó Jánosboroszlói püspök kezétől a következő bejegyzés olvasható: »Anno Domini M. D. sexto Ego Joannes Quintus Episcopus Vratislaviensis indignus. dominica laetare quae fuit 22 marcii sum consecratus in episcopum in Ecclesia Cathedrali per Reverendos in Christo patres dominos Stanislaum Olomucensem germanum fratrem meum natu juniorem, Joannem olim Varadiensem fratrem Ordinis sancti Francisci et Henricum Folsten Nicopoliensem suffraganeum etc. episcopos et postridie eius diei in die Annunciacionis Gloriosissimae Virginis Mariae primitias celebravi frequentantibus pluribus dominis Principibus nostram eiusmodi solempnitatem feliciter. Ego Joannes Episcopus Vratislaviensis manu propria scripsi.« Ezen bejegyzés,

mely Thurzó János püspökké történt felszentelésének körülményeire nyújt adalékot, ki van adva a »Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Alterthum Schlesiens« című boroszlói folyóirat 1856-iki folyamában, érdekesnek tartottuk azonban folyóiratunkban újból lenyomatni.

— **Sajtó-hibák.** Thaly Kálmán Kurucz hirlapok Berlinben című cikkébe két sajnálatos, értelemzavaró hiba csúszott be, melyeket ezennel helyreigazítunk. Így a 231. lapon a 17. sorban felülről ü g y e i helyett ü g y i r a t a i, s ugyanazon lap 4. sorjában alulról: m e g k e r e s é s é r ő l helyett m e g k e r g e t é s é r ő l olvasandó.

— **Olvasóinkhoz.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1884-iki évi folyama sajtókészen áll s néhány hónap alatt egyszerre fog megjelenni.

